

URTX

J

OSEP M. JUJOL

AUTOR DEL RETAULE DE GUIMERÀ

Joan Duch i Mas

JOSEP M. JUJOL

AUTOR DEL RETAULE DE GUIMERÀ

Joan

Duch i Mas

Director del Col·legi
Públic Àngel
Guimerà de Tàrraga

1. INTRODUCCIÓ

Guimerà, a les Rutes del Modernisme de Catalunya (1989), “De Montserrat a Lleida per valls i altiplans”, es defineix com una població de l'Urgell que conserva l'antic recinte emmurallat al peu del castell medieval, enrunat, formant un pintoresc i atractiu conjunt de carretons amb belles mostres d'arquitectura medieval. Dins l'església parroquial, gòtica, sorprèn el contrast del retaule jujolià, d'alabastre, obra tardana de Josep M. Jujol.

L'1 de maig de 1999 se celebrà el cinquanta aniversari de la mort de l'arquitecte Josep M. Jujol, i així com l'any del centenari del seu naixement (1879-1979); també ha estat motiu d'una sèrie d'exposicions, conferències d'homenatge, treballs de recerca i de noves publicacions.

En la introducció que George R. Collins, professor gaudinista de la Universitat de Columbia (EUA), plantejà al pròleg dels llibres publicats per l'arquitecte Carlos Flores (1982), la dualitat Gaudí-Jujol en el modernisme català, com una relació que s'estableix entre mestre i col·laboradors durant el procés constructiu amb solucions improvisades, amb dissenys conjunts pels quals Gaudí s'ha fet famós gràcies a les creacions dels seus associats. Fou també el 1979 quan el japonès Rikuyo-Sha va presentar la publicació sobre Gaudí, i va ser el camí del reconeixement del modernisme català al mateix Japó i que podria culminar amb l'exposició sobre Jujol l'any 2001, en aquell país.

Com a presentació de l'exposició a Lleida, l'arquitecte J. A. Corbella (1990) va escriure que Jujol feia una arquitectura surrealista, sobre uns esquemes matemàtics, funcionals de partida, retornant al classicisme i historicisme eclèctics en les obres de la darrera època com a professional.

Per a S. Tarragó (1975), Jujol fou l'artista més qualificat del cercle de col·laboradors que Gaudí formà al seu taller -escola de la Sagrada Família-. Aquesta influència directa es manifesta dient que els vint anys d'aquests contactes (1906-1926) foren els més creatius i artísticament més importants de la producció de Jujol. Josep M. Jujol fill (1998) diu de l'obra del seu pare: “L'art jujolià neix vigorós i molt personal, difícil de catalogar”.

D'aquest gran arquitecte, i dintre de l'ample estudi de projectes i conceptes, proposem valorar la seva obra, resumir unes dades i unes dates de la seva vida, saber de les vinculacions reals amb Gaudí, descobrir un gran dibuixant i pintor, i conèixer el retaule de Guimerà com una darrera passada pel modernisme en les terres de Ponent. Presentem part del seu treball com una voluntat d'entendre aquelles línies caligràfiques, que ara tothom en diu jujolianes, com un darrer somni ple de vida i de color.

2. DADES DE LA SEVA VIDA (1878-1949)

Josep M. Jujol i Gibert va néixer a Tarragona el 16 de setembre de 1879, i va morir l'1 de maig de 1949 a Barcelona. Va tenir una sòlida formació artística de molt jove. Estudiant el batxillerat, va anar a l'Escola Municipal de Dibuix de Gràcia i posteriorment a l'Escola d'Arquitectura. Després d'una primera etapa a l'estudi de l'arquitecte Gallissà, Jujol inicià la seva col·laboració amb Font i Gumà i amb ell va participar, l'any 1904, en les obres de reforma de l'Ateneu Barcelonès. El 18 de maig de 1906 se li va atorgar el títol d'arquitecte. Ja abans d'acabar la carrera, va treballar amb Gaudí (1904), tot col·laborant en les obres de casa Batlló, casa Milà (la Pedrera), el parc Güell i la reforma de la catedral de Mallorca.

Jujol, per primer cop en la seva pròpia obra i

amb plena col·laboració amb Gaudí, va aplicar el seu afany innovador en la construcció i decoració del Teatre del Patronat Obrer a Tarragona (1908), avui Teatre Metropol, recentment rehabilitat.

L'absència en exposicions i actes publicitaris, la seva manera de ser humil i silenciosa, forjaren una personalitat fora del comú de la gent i dels artistes. També s'ha parlat sobre el sentit religiós de la vida, la fe més sincera i ferma que es trasllueix en totes les seves obres, on les creus, les frases llatines, les invocacions marianes i els salms s'entrellacen amb el color i la forma.

Recordem que, segons S. Artés (1999), Jujol era un artista innovador, polifacètic i espiritual que no segueix cap model predeterminat, i té un estil propi que el converteixen una figura única i singular en la història de l'art contemporani.

Un altre fet que marca la seva obra és l'escassa potència econòmica dels seus clients, que empraven materials humils. Creà enginyoses formes que sovint anticipen troballes del dadaisme i surrealisme. Els clients de Jujol eren, sobretot, pagesos acomodats, persones de classe mitjana i rectors o representants del món eclesiàstic. La seva obra la podem seguir a Sant Joan Despí, on va treballar vint-i-set anys; a les terres del Camp de Tarragona, i a Barcelona. Pel que fa al seu pas per Guimerà entre 1942 i 1945 (recordem que aquesta vila forma part de l'arquebisbat de Tarragona des del 1154), és l'única obra de Jujol a les terres de Ponent.

De 1909 a 1949 va ser professor i catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Com a fet anecdòtic, Jujol acostumava a impartir les seves classes a l'Escola d'Arquitectura, a partir de 1941, abillat amb una armilla de color groc sota la seva americana blau marí. Aquests colors groc i el blau, amb la purpurina, seran part dels símbols de l'estil jujolià que també es reflecteixen en el retaule i presbiteri de Guimerà.

3. JUJOL, COL-LABORADOR DE GAUDÍ

Com altres joves arquitectes de l'època, Jujol s'entusiasmà amb Gaudí i l'admirà. L'art de Jujol, com el de Gaudí, neix de la natura i de la geometria; els dibuixos de flors i ocells de Jujol són senzillament admirables, però al mateix temps la capacitat imaginativa del mestre hi afegeix un sentit cromàtic i barroc ple de força.

Durant els anys de col·laboració plena amb Gaudí (1904-1914), va aportar innovacions

formals a l'arquitectura del mestre. Jujol va crear el banc de ceràmica i les cúpules de la sala hipòstila del parc Güell, la façana decorada de la casa Batlló i els balcons de ferro forjat i els sostres de guix dels pisos de la casa Milà. Per a E. Jardí (1972), Josep M. Jujol fou el col·laborador més vibrant de Gaudí, va demostrar que tenia una gran capacitat pictòrica, fou una gran inspiració i ajuda en la policromia d'algunes de les seves obres.

S'ha dit, com a anècdota, (Joan Bassegoda, 1990), que Jujol era capaç de dibuixar qualsevol monument abans que el fotògraf hagués muntat la baluerna de trípode, cambra i drap negre que aleshores es feia servir. S'ha parlat de la connexió i influències mútues del mestre i de l'alumne, entre Gaudí i Jujol, i de les obres en què van participar o col·laborar.

Entre les persones que més han investigat les relacions reals i les col·laboracions de Jujol amb Gaudí, hi ha justament el seu fill, Josep Maria, historiador de l'obra de l'arquitecte. A

Retaule i presbiteri
projectat, dissenyat i
decorat per l'arquitecte
Josep Maria Jujol i el
seu equip (1942-1945).

Absis neogòtic,
presbiteri i sagristia
construïts segons
plànols de 1863.

la seva mort tenia quinze anys. Darrerament l'Arxiu Jujol ocupa tota la seva vida, a més de col·laborar en publicacions i en la programació i presentació de les diferents exposicions i actes sobre la vida i obra del seu pare.

Jujol estudiant es mou dintre del cercle format entorn d'Antoni M. Gallissà i Soqué, catedràtic d'arquitectura. Jujol fill, afirma que "la relació entre Jujol i Gaudí comença al 1904", any que Jujol treballava a l'Ateneu Barcelonès i Gaudí començava la casa Batlló. Era motiu de trobades amb estudiants i Gaudí els allionava sobre arquitectura. Ràfols Fontanals afirma "(...) a Jujol, i no a Font i Gumà, són degudes, gairebé per complet, les reformes de l'Ateneu Barcelonès". En aquells moments va tenir els primers contactes amb Gaudí. Va continuar a l'estudi de Font i Gumà i a l'estudi de Gaudí. Quan tenia vint-i-cinc anys, començà a col·laborar amb Gaudí a la Casa Batlló (1905-1907). Així, segons l'arquitecte Ramon Úbeda, coordinador de l'exposició a Sant Joan Despí, "El que no tot hom sap és que la decoració cerà-

mica de la façana de casa Batlló, els sostres de l'interior de la Pedrera i el ferro forjat dels balcons són obra de Jujol". Per a Jujol fill (1998), a la Casa Batlló ja el va posar a prova i el resultat va ser òptim. La participació de Jujol al costat de Gaudí en aquesta casa va ser notòria, i Gaudí no ho amagava; i n'és una prova el fet que Jujol i Gaudí van compartir la taula amb els senyors Batlló quan van inaugurar l'habitatge. També s'ha pogut confirmar per una cinta magnetofònica (conservada a la Càtedra Gaudí) que Jujol, segon Josep Bayó (contractista) "va fer amb argila els models de les sacres de l'altar del saló de Casa Batlló i que aquesta feina la va fer a l'obra de la Pedrera".

Pel que fa a la Casa Milà (la Pedrera, 1905-1910), Jujol, segons J. Bayó, a més va fer la pintura d'una habitació. També assegura, com s'ha dit, que Jujol intervingué en els balcons de ferro forjat. Bassegoda (1971) confirma que en la decoració d'interiors hi va col·laborar Jujol. Segons Ràfols, Jujol va dibuixar alguna de les xemeneies en deixar l'obra Gaudí. Està confirmada doncs l'aportació de la seva fantasia en els sostres del pis principal i en la ferramenta dels balcons. Josep Llinàs (1996), arquitecte que va reformar el teatre Metropol de Tarragona, construït el 1908, afirma que: "*Jujol simultaneó el Metropol con su colaboración en la Pedrera*". Altre fet confirmat per Jujol fill: "Quan Gaudí era a Mallorca, Jujol quedava encarregat de la direcció de les obres de la Casa Milà. Les vistoses baranes d'aquesta casa són idea de Gaudí, però la majoria les va realitzar Jujol. Sabem amb certesa que algunes baranes són exclusives de Jujol, però malauradament ignorem quines són".

Gaudí estava treballant al Parc Güell (1900-1914) i les intervencions de Jujol les podem concretar: el fragmentat revestiment del banc i el sostre de la sala hipòstila, conegut com el "trencadís", i convertit en un dels símbols del modernisme, és obra de Jujol. R. Úbeda (1990) també ho confirma: el trencadís de mosaic dels bancs del parc Güell, un dels símbols del modernisme català, també és obra seva.

Referent a l'obra de restauració de la catedral de Mallorca, començada per Gaudí el 1903, Jujol no hi treballà fins al període de 1910-1914. Bassegoda (1971) destaca la seva participació "*Jujol actuó com pintor decorador con unas extraordinarias manchas de color en las sillas del coro y en la sala capítular que anticiparon todas las técnicas del momento moderno*". L'obra personal de Jujol a Palma de Mallorca, segons el seu fill Josep Maria (1998), "és ben visible, als ulls de qualsevol observador mitjanament coneixedor dels dos artistes. El traç jujolià i el seu equilibri i vigor cromàtic sobresurten entre les for-

mes gaudinians. Dos estils amb personalitat pròpia que es complementen”.

A la Sagrada Família, on tenia la seva pròpia taula de treball, Jujol va tenir una participació notable, especialment en llocs concrets i feines de caràcter decoratiu. L'any 1910 va pintar la maqueta del temple, que va ser exposada a l'Exposició de París.

La cripta de la Colònia Güell (1898-1915) ha estat considerada una de les peces fonamentals de l'arquitectura del segle XX. Disset anys després de la mort de Gaudí hi treballà Jujol. L'altar major de la cripta fou projectat per Jujol, així com el disseny i la decoració del sagrari, el 1943, de semblants característiques i acabat que el de Guimerà, construït el 1944.

Aquesta lliure, estreta, però oberta col·laboració amb Gaudí va donar millor equilibri decoratiu, dibuix i color a l'estil gaudinià i va obrir amb les formes i el disseny constructor de Gaudí el nou estil jujolià que va tancar el cicle d'aquest període innovador i ple de vida, i que ens deixà el retaule de Guimerà, gairebé com a darrera empremta.

Amb altres paraules Josep Maria Jujol fill explica que “Gaudí descobreix Jujol”, i afegeix que pel que fa a la seva col·laboració, “constructivament Gaudí influència Jujol i decorativament Jujol influència Gaudí”. Montserrat Duran, arxivera de Sant Joan Despí i autora del llibre *Josep Maria Jujol a Sant Joan Despí*, destaca que “Jujol agafa l'últim modernisme, pren la part més plàstica del modernisme on predominen el color, la forma i les textures. Així Jujol reinterpreta el modernisme”.

4. JUJOL, UN MÓN OBERT A L'ART

Ara s'està descobrint, estudiant i divulgant el món del dibuix, del color i de la cal·ligrafia de Jujol, que com a dibuixant, tenia exquisida sensibilitat, amb sorprenent facultat retentiva i mà de rara habilitat pel dibuix, en la tècnica del qual no coneix secrets. La seva facilitat per al dibuix era reconeguda. Es diu que no calia que projectés un edifici, ni tan sols que compongués un objecte amb les mans; en tenia prou amb un tros de paper i cartrons, que després enganxava damunt de fulls de paper de barba i policromava. Es pot assegurar (Bassegoda, 1990), sense marge d'error, que Jujol ha estat el més gran dibuixant del segle XX i no hi ha cap altre artista, ni a Europa ni a Amèrica, que se li pugui comparar. A més, Jujol fou escultor, aquarel·lista, decorador, pintor i esgrafiatador.

Segons E. Jardí (1972), Jujol tenia més dots de pintor que d'arquitecte i féu uns rellevants

serveis al mestre en la policromia de la columnata del Parc Güell, de la Casa Batlló i de la seu mallorquina, i agosarats treballs de forja a la Casa Milà, obres de l'etapa de Gaudí que cap altre ajudant no hagués pogut seguir, llevat de Jujol. La cal·ligrafia de Jujol és un dels detalls a destacar per la seva policromia amb colors vius i llampants. El color era una altra de les seves implicacions en gairebé molts dels seus projectes. En tenim una bona mostra al presbiteri i altar de Guimerà.

Jujol, segons l'arquitecte Ràfols, és un volcà que llença color i formes de manera eruptiva, ple de foc i de sentiment. El dia que es puguin editar ben reproduïts tots els dibuixos de Jujol, en el món artístic es produirà un daltabaix. L'obra de Jujol se situa, doncs, en la frontera

entre la pintura i l'arquitectura. A més, també cal destacar la facilitat per a dissenyar mobles, llums, miralls, marcs i objectes d'ús diari, cosa que fa que el més insignificant dels objectes tingui en les seves mans un aire artístic.

Montferri:
edifici coronat amb una creu jujoliana de ferro i inaugurat el 1999.

Part central del retaule

i altar dissenyat i decorat segons el projecte de l'arquitecte Josep Maria Jujol.

Porta lateral de la sagristia

dissenyada i pintada per Jujol i els pintors-decoradors de Tàrrrega Miquel Martí i el seu fill Josep Maria.

Fou un mestre del reciclatge o reutilització d'objectes trencats o de rebuig, i això és patent en les claus de volta o collages. Recordem la portalada de la casa Bofarull a partir d'eines de pagès, i restes de plats, tasses, vidres, i fins i tot un vell porró per a revestir la coberta de la torre. També observem a l'església de Vistabella materials humils i reciclats: claus, cartrons, trosos de filferro i un tauló de fusta; tot un exercici d'*arte povera*. Per sort, es conserven els arxius dels dibuixos de Jujol, i en algun moment es podrà observar la visió global de les formes artístiques que ha mostrat en tota la seva obra. Avui l'Arxiu Jujol és revisat i catalogat, sota la protecció del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, pel seu fill Josep Maria.

La mà de l'artista veiem que esgota amb pinzellades renovades el modernisme i deixa entreveure l'empenta revolucionària i dissenyadora de Jujol i que es manifesta de forma original en les seves obres. Per a Bassegoda, el seu treball té una unitat, però el seu estil el fa de difícil classificació, segons els especialistes francesos, perquè és una barreja de surrealisme, barroc, expressionisme i art abstracte, adequadament condimentat amb la visió i la tenacitat catalanes.

No podia estar sense dibuixar, fos damunt d'un diari, a la paret, a la pissarra de l'Escola d'Arquitectura o, encara de manera més peregrina, retolant amb retorçadíssimes lletres gòtiques de colors els dibuixos dels seus alumnes. Els dibuixos, aquarel·les, papers retallats i pintures de Jujol, ultra els supremes esgrafats, sorprenen perquè hi caben tots els

estils de la història i, ensems, tenen una personalitat única.

Per a S. Tarragó (1975), Jujol fou un dels dibuixants més qualificats del seu temps, al costat de Fortuny o Picasso, utilitzà tots els mitjans d'expressió al seu abast i desplegà en tots una viva i fecunda imaginació d'efectes sorprenents. L'arquitecte Llinàs (1996), que ha donat cursos sobre Jujol a l'Escola d'Arquitectura, escriu: "*desarrolló un lenguaje imaginativo muy peculiar*". Part d'aquest ventall de possibilitats de gran dibuixant i de mostres de les variants cal·ligràfiques les va deixar acolorides i amb una extensa i ampla gamma al presbiteri i al retaule de Guimerà.

5. LA SEVA OBRA

Entre les obres, projectes i col·laboracions, des de 1902 fins al 1949, com a més importants i de projecció futura, segons el seu fill Josep M. Jujol, podem citar:

A Tarragona

- Teatre del Patronat Obrer (avui Teatre Metropol), a la Rambla Nova de Tarragona (1908).
- Casa Ximenis (1914). Observem les baranes d'uns balcons que incorporen seients.
- Gremi de Pagesos de Sant Isidre (1939-1949)
- L'església parroquial de Vistabella (1918-1923), s'ha dit que sembla haver sorgit d'una

erupció de l'època neolítica i que és una de les grans obres europees del segle XX.

- El cambril dels pares carmelites de Tarragona (1919).

- Parròquia de Constantí (1913-1915), on Jujol es va moure amb llibertat creativa i desim boltura econòmica.

- Casa Bofarull dels Pallaresos (1914-1931), obra magna de l'arquitectura rural jujoliana. Els esgrafiats són complements essencials de l'arquitectura de Jujol.

- Casa Andreu o Fortuny. Els Pallaresos (1920-1927).

- Casa Solé (1943), Els Pallaresos.

- Ermita del Roser a Vallmoll (1925-1927), Jujol fou un dibuixant hàbil i precís sobre el paper i també sobre paret i paviment.

- Santuari de Montserrat a Montferri (1926-1999).

- Mas Carreras a Roda de Berà (1944-1947).

- Parròquia del Vendrell (1939-1949).

A Barcelona

- Esgrafiats a la casa Gallissà (1906)

- Ascensor de casa Iglesias (1913). Obra inclassificable dins el context modernista de l'època.

- Torre Sansalvador (1909). La primera casa d'estiueig construïda per Jujol.

- Torre Queralt (1913). Encàrrec d'una segona casa unifamiliar.

- Casa Planells (1923-1924), un edifici de nova planta en la quadrícula urbana. Afany de Jujol per trobar formes espacials alternatives.

- Tallers Mañach (1916-1922), nova nau industrial on combina l'estructura metàl·lica amb la

Detall decoratiu
amb sanefes plenes la cal·ligrafia i dibuixos amb riquesa de color i amb fons daurat i que avui es coneix per estil jujolià.

Detall decoratiu
del petit aparador del presbiteri amb una creu dissenyada per Jujol i que darrerament ha servit per projectar la creu de l'església de Montferri (1998).

pedra i el maó. Acull ara l'escola Pública Josep Maria Jujol.

-Casa Bruguera (1927), esgrafiats al·legòrics.

-La Font Monumental, de planta triangular, a la plaça d'Espanya de Barcelona (1928). Jujol guanya per concurs el primer encàrrec per realitzar una obra pública. L'obra no va estar mai totalment acabada.

- Fou arquitecte municipal de Sant Joan Despí, on podem observar entre els seixanta projectes les seves principals obres: la torre de la Creu (1913-1916), la primera obra projectada per Jujol a Sant Joan Despí; casa Negre (1915-1941), a la façana de la qual Jujol va desplegar tota l'energia creativa, com també en la seva espectacular capella; la casa Serra-Xaus (1921-1927); la casa Jujol (1932) que es construí el propi arquitecte. Jujol decora interiorment la parròquia el 1943 (trona amb sinuosa cal·ligrafia típica de l'arquitecte). Capella del Santíssim. Altars laterals.

- Jujol va ser un arquitecte de comarques i la seva obra es pot visitar, com podem veure a Barcelona, al Camp de Tarragona i a Sant Joan Despí. A Lleida només ens deixà la seva empremta en el retaule i el sagrari de Guimerà. Per a Jujol fill (1990), són obres molt personals, on barreja modernitat, barroquisme i crea un estil propi: el jujolisme.

L'OBRA DEL SANTUARI DE MONTFERRI ACABADA EL 1999

Si Gaudí té a la Sagrada Família la seva obra inacabada, Jujol també la tenia al santuari de Montserrat de Montferri (1926), a l'Alt Camp, l'obra que va deixar tot just començada. Va rebre l'encàrrec després d'acabar l'església de Vistabella. Segons sembla, un altre cop l'economia de mitjans: ciment, carbonosa i calaixos de fusta com a encofrats. Va començar l'obra amb dos mestres paletes i la col·laboració voluntària dels veïns. No és estrany que la gent del poble es cansés de pensar en tanta feina no retribuïda. Molt aviat, doncs, els col·laboradors a jova es cansaren. Fou cap als anys vuitanta que es va reprendre l'obra. Per a Jan Molema (1998), aquest disseny, probablement l'obra-joia més delirant de Josep Maria Jujol, es mereix ser inscrit en una comparació històrica en la qual figurin tota una sèrie de capelles, com la de Gaudí per a la Colònia Güell com a arquetipus.

Han passat cinquanta anys de la seva mort i l'any 1998 es va coronar el pinacle amb una creu que culminà l'obra. La relació amb Guimerà de l'obra de Jujol és vigent també en

aquest projecte: la creu citada, feta de forja, està dissenyada per Joan Curieses, escultor i rector que fou de Guimerà. Aquella creu està inspirada sobre un dibuix del mateix Jujol en una paret del presbiteri de Guimerà. Per fi, el dia 30 de maig de 1999 es va inaugurar el palau de la Moreneta per l'arquebisbe de Tarragona i l'abat de Montserrat, després de 74 anys de la posada de la primera pedra i 77 des que Jujol ideà una il·lusió, el 15 de novembre de 1925, feta ara realitat. Segons A. Guasch (1999), "els plànols i dibuixos originals de Josep M. Jujol en són una mostra feaent tot el bo i millor de l'expressivitat plàstica que solament és a l'abast de les pensades d'un home genial". És doncs, un dels darrers records d'homenatge puntual d'un any, el 1999, dedicat a l'arquitecte Josep M. Jujol.

6. 1999, ANY JUJOL A GUIMERÀ: EXPOSICIÓ I LLIBRE

En les exposicions celebrades de l'obra de Jujol, una de les peces importants era el sagrari de l'altar de Guimerà. Com a culminació d'aquest cicle, l'església gòtica va oferir una mostra generosa de les tres que es varen fer a Tarragona. L'exposició omplí bona part de l'església gòtica, mentre el retaule de Jujol era la peça central durant el mes d'agost de 1999. Amb aquest motiu també es presentà el llibre: *Jujol a Guimerà*, el dia 25 de juliol, festivitat de Sant Jaume. Amb aquesta publicació, a més de seguir l'obra de Jujol, es presenta la seva vida a Guimerà, abans i durant els anys de la construcció del retaule. Com a fet documental hi ha la publicació de la correspondència de l'escultor Josep Arana Esteve, de Barcelona, autor del retaule projectat per Jujol, amb l'alcalde de Guimerà, Josep Civit, durant 1944 i 1945, conservada a l'Arxiu de Guimerà, avui a l'Arxiu Comarcal de Tàrrrega, i documentada per Miquel Àngel Farré.

A més de la documentació escrita, podem comptar amb la tradició oral gravada, per a Radio Tàrrrega, per Miquel Martí Florensa, oral i directa del seu fill Josep Maria Martí, pintors i decoradors del retaule de Jujol a Guimerà amb aportacions inèdites de la decoració del presbiteri i de l'altar, que serà transcrita i publicada íntegrament, com també del col·laborador Josep Fontova i Fonte, ferrer de Guimerà, on es conserva una llum dissenyada per Jujol.

Per parlar de Jujol a Guimerà, el seu propi fill Josep Maria, al capítol I va redactar: "Jujol descobreix Guimerà" i "Jujol treballa a Guimerà" i que recollint totes les dades i dates familiar, en part de la seva mare i pròpies, expressa les millors impressions d'aquells anys i de com el

**Dues perspectives del
sagrari de l'església
de Guimerà,**
dissenyat per Josep
M. Jujol

nom de Guimerà també ha anat seguint el camí del jujolisme.

En el capítol II, és on parlem de “Jujol autor del retaule de Guimerà”, comentant els antecedents del retaule, les fases de l'obra de Jujol, els testimonis dels operaris i la correspondència citada.

“Espiritualitat i iconografia de l'obra de Jujol a Guimerà” és l'article, capítol III, del professor Andreu Muñoz, on descriu la seva visió simbòlica del conjunt del retaule que pot ajudar l'espectador a entendre el missatge cristià del propi Jujol.

En el tercer capítol s'ofereix la visió de l'arquitecte Joan Figuerola, que amb el títol “Jujol construeix la casa de de Déu”, comenta l'arquitectura de Jujol, des dels edificis religiosos, com a casa de Déu, en relació a la dels habitatges, com a casa dels homes.

En la presentació, Mn. Josep Moreno resumeix: “Quatre visions complementàries ens apropen a l'obra de Josep M. Jujol a l'església parroquial de Guimerà”.

Segons Josep M. Jujol fill (1998) l'obra de l'altar major és “espectacular amb pintures de gran vistositat i qualitat”.

Al definir la decoració del sagrari, el mateix Jujol fill (1999) precisa com a resum: “Vigoroses lletres i delicades formes, on el vermell, verd i blau es combinen de manera suau i harmònica, tot aconseguint una agradable i llampant policromia”.

Aquesta aproximació a la vida i l'obra de Jujol és el nostre millor homenatge: fer conèixer, interessar i divulgar l'obra del gran arquitecte col·laborador de Gaudí, no pas deixeble, a través de la decoració del presbiteri i del retaule que podem contemplar dins de l'església gòtica de Santa Maria de Guimerà.

Guimerà, novembre de 1999, any Jujol.

**Llanterna
dissenyada per Jujol**
i realitzada al taller del
ferrer de Guimerà
Josep Fontova.

BIBLIOGRAFIA

- BUQUERAS BAC, Josep M.: *Arquitectura de Tarragona*, Ajuntament de Tarragona, 1991.
- DENNIS DOLLENA: *Jujol five major buildins*, Sites-Lumen Books, New York, 1994
- DURAN ALBAREDA, Montserrat: *Jujol a Sant Joan Despí*, C.Metropolitana, Barcelona, 1987.
- FLORES LÓPEZ, Carlos: *Gaudí, Jujol y el modernismo catalán*, Aguilar, Madrid, 1982.
- JARDI, Enric: *Modernisme, l'art català contemporani*, Aymà Proa, Barcelona, 1972.
- JUJOL, Josep M.: *La arquitectura de Jujol*, COAC, Barcelona, 1974.
- JUJOL, Josep M.: "Guia de l'arquitectura de Jujol", a *Hogar y Arquitectura*, N.84, Madrid, 1969.
- JUJOL, Josep M.: *La iglesia de Vistabella*, Junta del Templo, Vistabella, 1975.
- JUJOL, Josep M. i altres: *Jujol*, COAC, Barcelona, 1998.
- JUJOL, Josep M.: *The Architecture of Jujol*, Sites-Lumen Books, Santa Fe (USA), 1996.
- LIGTELIJN, Vincent: *Josep M. Jujol*, CIO Publishere, Rotterdam, 1996
- LLINÀS CARMONA, Josep: *Jujol*, Taschen, Köln, 1992.
- LLINÀS CARMONA, Josep: *Metropol, Teatre del Patronat Obrer*, COAC, Tarragona, 1998.
- NARANJO TEIXIDÓ, Manuel: *Actualitat de l'obra de Jujol, parròquia de Bonastre*, 1994
- NARANJO TEIXIDO, Manuel: *L'esglesia arxiprestal del Salvador*, Ajuntament del Vendrell, 1991.
- PEREJAUME: *Ludwig Jujol*, Ed. La Magrana, Barcelona, 1989.
- RÀFOLS I FONTANALS, Josep F.: "Jujol", a *Cuadernos de Arquitectura*, N. 13, Barcelona, 1950.
- SOLÀ MORALES, Ignasi: *Jujol*, La polígrafa, Barcelona, 1990
- Diversos autors: "Jujol, arquitecte, 1879-1949", a *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, Centre Pompidou, Paris 1990
- YUDI MORIEDA: *El modernismo y Jujol*, (en llengua japonesa), Morieda editor, Tokio, 1994.
- YUDI MORIEDA: *Jujol a la sombra de Gaudí* (en llengua japonesa) Morieda Editor, Tokio, 1992